Lekcja 3

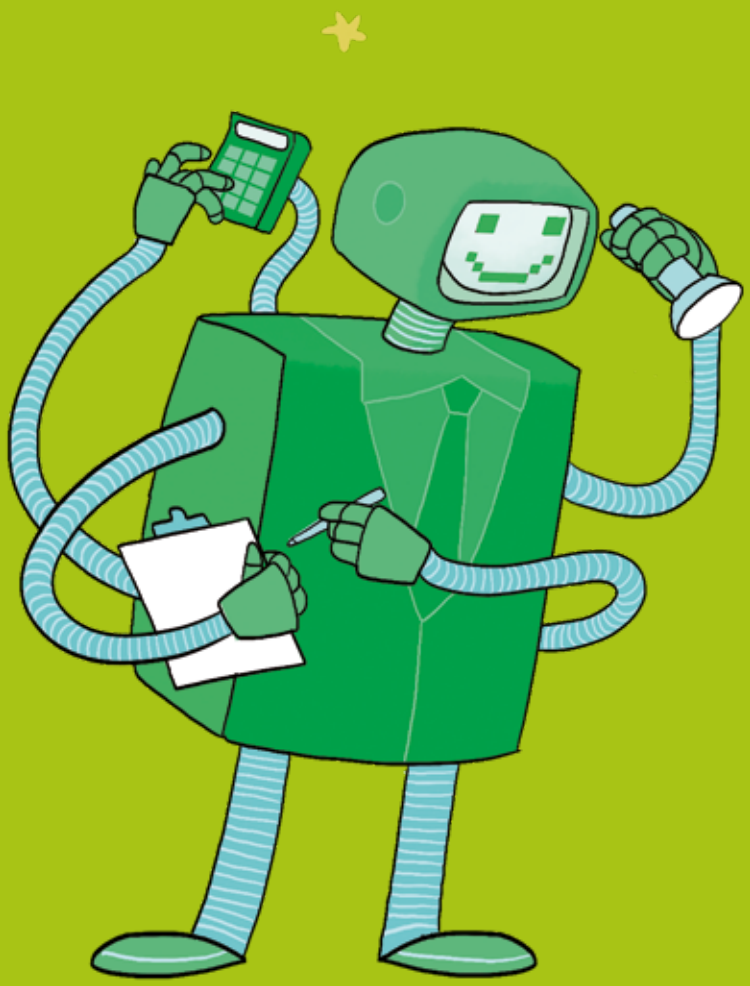

Renty i emerytury

- Świadczenia z ubezpieczeń rentowych
- Świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego
- Emerytura – Twoja przyszłość w Twoich rękach

Lekcja 3: Renty i emerytury

- Świadczenia z ubezpieczeń rentowych
- Świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego
- Emerytura – Twoja przyszłość w Twoich rękach

ZUS ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Lekcje z ZUS

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

System ubezpieczeń społecznych

1

starość	→	ubezpieczenie emerytalne
niezdolność do pracy	→	ubezpieczenia rentowe
wypadek przy pracy	→	ubezpieczenie wypadkowe
macierzyństwo i choroba	→	ubezpieczenie chorobowe

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Świadczenia z ubezpieczeń rentowych

2

- renta z tytułu niezdolności do pracy
- rehabilitacja lecznicza
- renta rodzinna
- zasiłek pogrzebowy

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Renta z tytułu niezdolności do pracy

3

Możesz ją otrzymać, jeśli dostaniesz **orzeczenie o niezdolności do pracy** od lekarza orzecznika ZUS. Przyznanie renty zależy także od tego, czy:

- stałeś się niezdolny do pracy w trakcie okresu wymienionego w przepisach;
- potwierdzisz okresy składkowe i nieskładkowe – ich liczba zależy od wieku, w którym stałeś się niezdolny do pracy;
- nie masz prawa do emerytury z FUS i nie spełniasz warunków, by ją uzyskać.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Renta rodzinna

4

Możesz ją otrzymać, gdy jesteś **członkiem rodziny** osoby zmarłej, która w chwili śmierci:

- mogłaby otrzymać emeryturę lub rentę, bo spełniała warunki, by ją uzyskać;
- miała prawo do emerytury, emerytury pomostowej lub renty z tytułu niezdolności do pracy;
- pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Renta rodzinna

5

Renta rodzinna to sposób na zabezpieczenie przyszłości najbliższych na wypadek śmierci osoby, która utrzymuje rodzinę.

Z renty rodzinnej możesz skorzystać, m.in. gdy jesteś dzieckiem albo małżonkiem zmarłej osoby.

Musisz spełnić warunki określone w przepisach.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Zasiłek pogrzebowy

6

Otrzymasz go, jeśli pokryjesz koszty pogrzebu osoby, która była objęta ubezpieczeniem społecznym, czyli na przykład:

- osoby ubezpieczonej, np. pracownika;
- osoby, która pobierała wypłacane przez ZUS świadczenie, np. emeryturę;
- członka rodziny osoby ubezpieczonej albo emeryta lub rencisty.

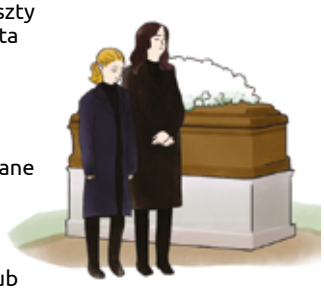

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Zasiłek pogrzebowy

7

Jeśli jesteś członkiem rodziny osoby zmarłej i organizujesz pogrzeb, dostaniesz **4 tys. zł zasiłku** (nie ma znaczenia, w jakiej wysokości poniosłeś koszty).

Jeśli nie jesteś członkiem rodziny osoby zmarłej, otrzymasz zasiłek w wysokości poniesionych kosztów – maksymalnie 4 tys. zł.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego

8

Emerytura ma zabezpieczyć Twój byt na starość, gdy z powodu wieku nie będziesz już mógł lub chciał pracować.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Umowa międzypokoleniowa (solidaryzm)

9

Składki, które teraz wpłacają osoby aktywne zawodowo, ZUS przekazuje na wypłatę świadczeń obecnym emerytom.

Te składki ZUS zapisuje na kontach osób aktywnych zawodowo, a suma składek zdecyduje kiedyś o tym, jaka będzie ich emerytura.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Model systemu emerytalnego

10

model zdefiniowanego świadczenia

Emerytura osób urodzonych przed 1949 r. zależała od tak zwanego stażu ubezpieczeniowego oraz najlepszych zarobków z okresu 10 lub 20 lat.

model zdefiniowanej składki

Emerytura to wynik podzielenia składek zapisanych na koncie i subkoncie w ZUS (i waloryzowanych co roku) przez liczbę miesięcy, w których będzie wypłacana (czyli przez tak zwaną średnią dalszą długość trwania życia).

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Emerytura – Twoja przyszłość w Twoich rękach

11

Wysokość emerytury zależy przede wszystkim od:

- **składek emerytalnych** zapisanych na Twoim koncie, które prowadzi ZUS (koncie ubezpieczonego), i ich waloryzacji;
- **kapitału początkowego**;
- **długości średniego dalszego trwania życia** ustalonej dla wieku, w którym przechodzisz na emeryturę.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Każda składka to wyższa emerytura

12

Im dłużej będziesz pracować, tym wyższą dostaniesz emeryturę – odłożysz więcej składek, a średnie dalsze trwanie życia będzie krótsze.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Zmiany dotyczące ludności Polski

13

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Wiek emerytalny w Polsce

14

Kobiety mogą przejść na emeryturę, gdy skończą **60 lat**, a **mężczyźni – 65 lat**.

Możesz wystąpić o emeryturę zaraz po osiągnięciu tego wieku – to prawo, a nie obowiązek.

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Wiek emerytalny na świecie

15

Francja
67 lat
(2023 – rok, od którego obowiązuje lub będzie obowiązywać dany wiek emerytalny)

Niemcy
67 lat (2031)

Australia
67 lat (2023)

Wielka Brytania
68 lat (2046)

Włochy
67 lat (2022)

źródło: www.etk.fi

Lekcja 3

Lekcje z ZUS

Możesz sprawdzić prognozowaną wysokość swojej emerytury

16

- za pomocą kalkulatora emerytalnego na **Platformie Usług Elektronicznych (PUE)/eZUS** albo na **www.zus.pl**;
- u **doradcy emerytalnego** w placówce ZUS.

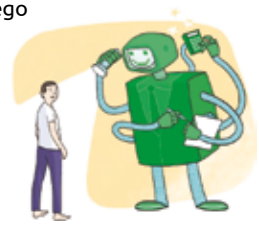

Jeśli obliczysz kwotę prognozowanej emerytury, będziesz mógł wybrać najkorzystniejszy dla Ciebie moment zakończenia aktywności zawodowej.

Lekcja 3

ĆWICZENIE – MAPA MYŚLI 1

Na podstawie wiadomości z lekcji wypisz informacje o emeryturze. Skorzystaj z poniższej mapy myśli albo zrób to na dużym arkuszu papieru.

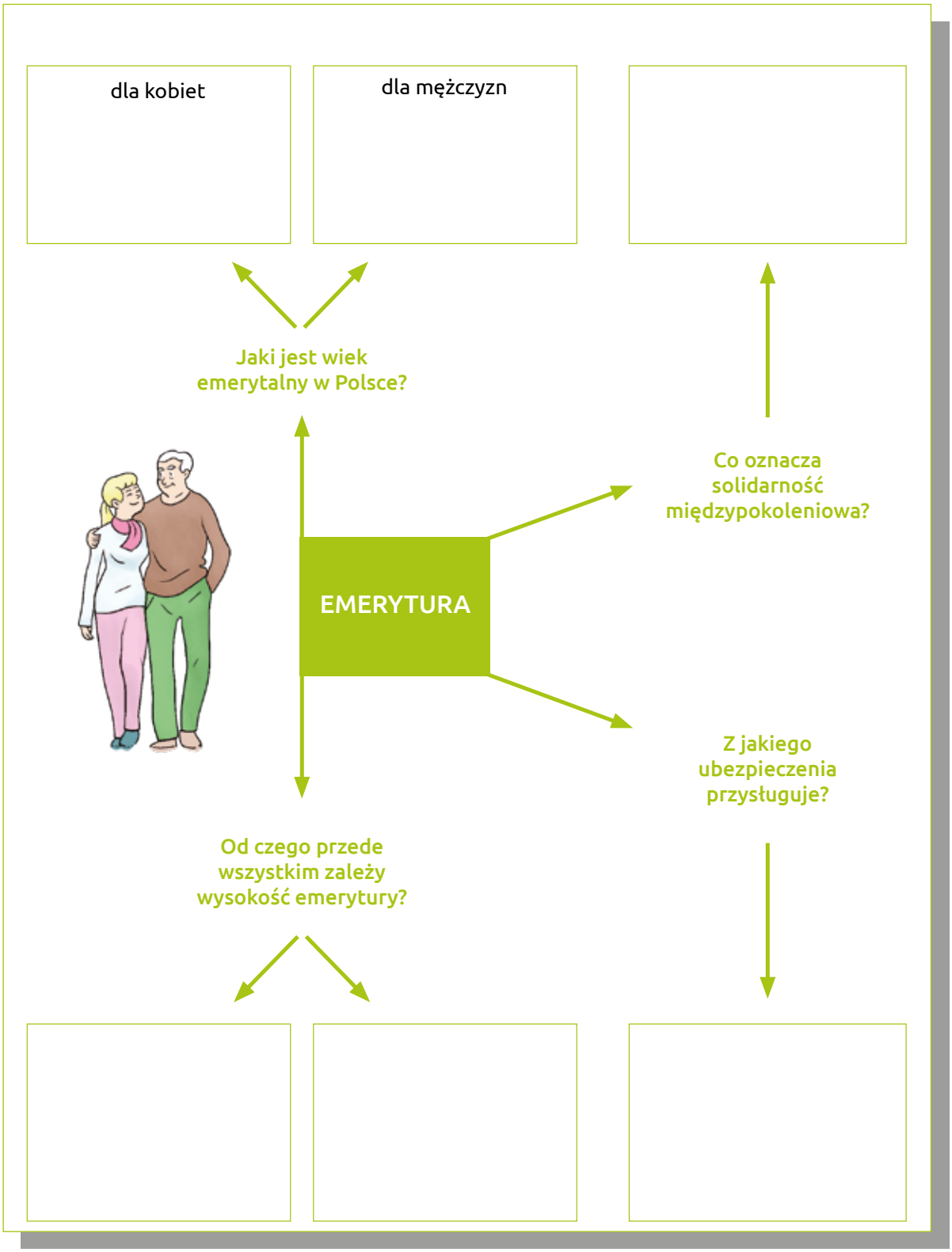

ĆWICZENIE – MAPA MYŚLI 2

Na podstawie wiadomości z lekcji wypisz informacje o rencie z tytułu niezdolności do pracy. Skorzystaj z poniższej mapy myśli albo zrób to na dużym arkuszu papieru.

RENTA Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY

warunki przyznania renty

	niezdolność do pracy		okresy składkowe i nieskładkowe

Kto stwierdza niezdolność do pracy?

Co wydaje?

Na jak długo orzeka niezdolność do pracy?

na maksymalnie 5 lat – albo dłużej, jeśli nie można oczekiwać, że odzyskasz zdolność do pracy w ciągu 5 lat

1. CZY WIESZ, ŻE...

...OSOBA Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ MOŻE NIE DOSTAĆ RENTY?

Aby otrzymać rentę z tytułu niezdolności do pracy, którą wypłaca ZUS, trzeba uzyskać orzeczenie o niezdolności do pracy, a nie orzeczenie o niepełnosprawności. Renta z tytułu niezdolności do pracy jest świadczeniem, które rekompensuje brak możliwości pracowania, a nie problemy zdrowotne czy niemożność wypełniania ról społecznych.

System orzecznictwa o niepełnosprawności i system orzecznictwa o niezdolności do pracy to zupełnie odrębne systemy. Orzekaniem o niepełnosprawności i orzekaniem o niezdolności do pracy zajmują się inne instytucje, które działają na podstawie zupełnie innych przepisów. W jednym i drugim systemie orzeczenia wydawane są w różnych celach.

Ważne!

Lekarze orzekający w ZUS wydają orzeczenia o niezdolności do pracy. Może się zdarzyć, że uznają osobę z niepełnosprawnością za zdolną do pracy.

Osoba, która porusza się na wózku inwalidzkim, a więc niewątpliwie osoba z niepełnosprawnością, może być doskonałym grafikiem komputerowym, dziennikarzem, muzykiem, a nawet prezydentem (jak prezydent USA Franklin Delano Roosevelt).

ZUS wypłaca rentę osobom, które utraciły zdolność do pracy i zarabiania na własne utrzymanie. Każdemu z nas grozi takie ryzyko i dlatego jesteśmy od niego ubezpieczeni. Gdy nastąpi wypadek lub choroba, które sprawią, że nie będziesz mógł pracować, otrzymasz rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Jeśli lekarze orzekający w ZUS ustalą, że mimo choroby możesz się przekwalifikować i wykonywać inną pracę niż dotychczas, dostaniesz orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego. Na przykład górnik, który choruje na pylicę płuc, może się przekwalifikować (np. zostać sprzedawcą) i nadal pracować.

Renta z tytułu niezdolności do pracy – z ubezpieczeń rentowych – przysługuje osobom, które odpowiednio długo opłacały składki na te ubezpieczenia i spełniają warunki wymienione na s. 35.

2. CZY WIESZ...

...CO ZNACZY NIEZDOLNOŚĆ DO PRACY?

Osoba niezdolna do pracy to taka, która utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu. **Niezdolność do pracy może być całkowita albo częściowa**. O niezdolności całkowitej mówimy, jeśli utraciłeś zdolność do tego, by wykonywać jakąkolwiek pracę zarobkową (tj. taką, dzięki której będziesz w stanie się utrzymać). Z kolei niezdolność częściowa występuje wtedy, gdy utraciłeś zdolność, aby wykonywać pracę zgodną z Twoimi kwalifikacjami, ale możesz wykonywać inną pracę lub nawet dotychczasową, ale krócej, na przykład na pół etatu.

Ważne!

Niezdolność do pracy na potrzeby ubezpieczenia rentowego orzekają lekarze orzecznicy ZUS i komisje lekarskie ZUS. Jeśli nie zgadzasz się z orzeczeniem lekarza orzecznika, możesz wnieść sprzeciw do komisji lekarskiej (II instancji) w ciągu 14 dni od dnia, w którym otrzymasz orzeczenie.

Jeśli i z orzeczeniem II instancji się nie zgodzisz, to masz prawo do wniesienia odwołania do sądu okręgowego. Wówczas to, czy istnieje niezdolność, będzie oceniał lekarz biegły sądowy.

Lekarze orzecznicy ZUS lub komisje lekarskie orzekają niezdolność do pracy na okres maksymalnie 5 lat. Jeśli jednak zgodnie z aktualną wiedzą medyczną nie ma szansy, że odzyskasz zdolność do pracy w takim czasie, mogą orzec niezdolność na dłuższy okres.

Gdy lekarz będzie orzekał o całkowitej niezdolności do pracy, może również stwierdzić **niezdolność do samodzielnej egzystencji**. Występuje ona, gdy naruszenie sprawności organizmu powoduje, że wymagasz stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w czynnościach życia codziennego.

Świadczeniem dla osób niezdolnych do pracy jest także **renta socjalna**. Możesz ją otrzymać **po osiągnięciu pełnoletności, jeżeli stałeś się całkowicie niezdolny do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu**, które powstało:

- zanim skończyłeś 18 lat,
- w trakcie nauki w szkole lub szkole wyższej, zanim skończyłeś 25 lat,
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Renta socjalna nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, ale jest finansowana przez państwo.

Ważne!

Nawet jeżeli masz orzeczoną przez lekarza orzecznika ZUS lub komisję lekarską ZUS niezdolność do pracy, częściową lub całkowitą, możesz dodatkowo zarabiać. Oznacza to, że jeśli otrzymujesz rentę z tytułu niezdolności do pracy lub rentę socjalną, **możesz podejmować zatrudnienie**. Praca, którą podejmiesz, nie może być sprzeczna z orzeczoną niezdolnością. Na przykład osoba z chorym kręgosłupem nie może wykonywać ciężkich prac fizycznych, bo to może oznaczać, że niezdolność w rzeczywistości nie występuje. Jeśli wykonujesz pracę, która nie jest sprzeczna z orzeczoną niezdolnością, musisz pamiętać, że w zależności od wysokości zarobku, renta może być zmniejszona lub zawieszona. Dotyczy to tylko zarobków z działalności objętej obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi, np. z umowy o pracę, zlecenia lub pozarolniczej działalności gospodarczej.

Więcej na temat kwot powodujących zmniejszenie lub zawieszenie renty znajdziesz na stronie www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] → [Składki, wskaźniki, odsetki] → [Wskaźniki] → [Emerytury i renty] → [Wysokość kwot przychodu powodujących zmniejszenie lub zawieszenie świadczeń emerytów i rencistów].

3. CZY WIESZ...

...KOMU PRZYSŁUGUJE W POLSCE EMERYTURA?

Wiek emerytalny wynosi **60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn**.
ZUS przyzna Ci emeryturę, gdy osiągniesz ten wiek i **złożysz wniosek**.

Tylko jeśli osiągniesz wiek emerytalny podczas pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, nie musisz składać wniosku o emeryturę. Wtedy ZUS sam przyzna Ci świadczenie automatycznie.

Staż ubezpieczenia

Emeryturę otrzymasz, jeśli potwierdzisz jakikolwiek okres ubezpieczenia. Nie musisz więc mieć ściśle określonego stażu ubezpieczenia, aby nabyć prawo do emerytury.

Natomiast pewność, że emerytura nie będzie niższa od określonej w przepisach gwarantowanej najniższej kwoty emerytury, zależy od okresów składkowych i nieskładkowych. Taką pewność ma kobieta, która będzie miała co najmniej 20 lat składkowych i nieskładkowych, i mężczyzna, który będzie miał ich co najmniej 25.

Aktualną najniższą kwotę emerytury znajdziesz na stronie **www.zus.pl** w zakładce [Baza wiedzy] → [Składki, wskaźniki, odsetki] → [Wskaźniki] → [Emerytury i renty] → [Najniższe emerytury i renty].

Ważne!

- **Okresy składkowe** to okresy związane z aktywnością zawodową, m.in. okresy:
  - podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu i ubezpieczeniom rentowym (na przykład na podstawie umowy o pracę, zlecenia, pobierania zasiłku macierzyńskiego czy prowadzenia działalności gospodarczej);
  - uznane za składkowe, np. okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim.
- **Okresy nieskładkowe** to okresy braku aktywności zawodowej, które jednak ustawodawca postanowił zaliczyć do stażu. Są to m.in. okresy:
  - nauki w szkole wyższej na jednym kierunku (jeśli tę naukę ukończysz);
  - pobierania zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego.
- **Okresy nieskładkowe,** które chcesz zgłosić do Twojego stażu, nie mogą przekraczać 1/3 Twoich okresów składkowych.

Wysokość emerytury

Aby obliczyć emeryturę, musisz zsumować: **zwaloryzowane składki emerytalne** (zgromadzone po 1998 r.) i **zwaloryzowany kapitał początkowy** (wartość pracy wykonywanej przed 1999 r.) oraz kwoty **zapisane na subkoncie**.

Następnie sumę tę podziel przez średnie dalsze trwanie życia ustalone dla wieku przejścia na emeryturę. **Średnie dalsze trwanie życia** to wielkość statystyczna, która określa przeciętny okres, jaki upływa od ustalenia prawa do emerytury do śmierci. Tablice trwania życia (w miesiącach) ogłasza w komunikacie prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

Emerytura = { zwaloryzowane składki na ubezpieczenie emerytalne + zwaloryzowany kapitał początkowy + zwaloryzowane składki i środki zapisane na subkoncie } / średnie dalsze trwanie życia (w miesiącach)

Ważne!

- **Waloryzacja** to ochrona wartości:
  - składek na ubezpieczenie emerytalne (zapisanych na koncie i subkoncie w ZUS),
  - kapitału początkowego,
  - środków przekazanych przez otwarte fundusze emerytalne (OFE).

  Kwoty zapisane na koncie i subkoncie ZUS mnoży co roku przez odpowiedni wskaźnik i zwiększa w ten sposób ich wartość. Ten wskaźnik dla konta indywidualnego i kapitału początkowego nie tylko kompensuje wzrost cen (inflację), ale również uwzględnia wzrost wynagrodzeń w gospodarce. Wzrost wartości środków na subkoncie zależy natomiast od rozwoju gospodarczego (od PKB, czyli produktu krajowego brutto) w ciągu ostatnich 5 lat.

- **Kapitał początkowy** to środki zgromadzone na emeryturę przed reformą emerytalną (przed 1999 r.).

- **Subkonto** to wydzielona część konta, które prowadzi ZUS. Środki gromadzone na subkoncie są waloryzowane. Podlegają też dziedziczeniu i podziałowi, np. w wyniku rozwodu.

Dłuższa praca to wyższa emerytura

Im później zgłosisz się po emeryturę, tym będzie ona wyższa. Odłożysz więcej składek, które będą waloryzowane, a Twoje średnie dalsze trwanie życia (przez które dzieli się zgromadzone składki emerytalne i kapitał początkowy po waloryzacji) będzie krótsze.

Przy wielu założeniach możesz spróbować obliczyć, ile powinieneś odłożyć kapitału emerytalnego, aby otrzymać emeryturę w oczekiwanej wysokości. Możesz również sprawdzić stopę zastąpienia, czyli stosunek przeciętnej emerytury do przeciętnej pensji. Warto zrobić takie wyliczenia, aby zaplanować emerytalną przyszłość – czyli mieć świadomość tego, jakimi środkami będziesz dysponować na emeryturze.

Ważne!

W nowym systemie emerytalnym liczy się każda zapłacona (i pominięta składka), a w im młodszym wieku została odprowadzona, tym większe ma znaczenie. Dlatego nie warto godzić się na pracę, która nie jest objęta ubezpieczeniem (np. umowa o dzieło).

PRZYKŁAD

Pan Edward jako 65-latek w maju 2024 r. przeszedł na emeryturę. W 1999 r. jako 40-latek zgodził się wykonać prace na podstawie nieobjętej ubezpieczeniem umowy o dzieło, przez co 1000 zł nie trafiło jako składka na jego konto. Na początku 2024 r. inne 1000 zł trafiło na jego konto, ponieważ wiedząc, że zbliża się jego emerytura, zażądał podpisania umowy, od której należy odprowadzić składki. W efekcie 1000 zł niewniesione do systemu 25 lat temu oznacza emeryturę niższą o 30 zł, a ta sama kwota wniesiona tuż przed przejściem na emeryturę zwiększy ją zaledwie o 4,6 zł!

Jeśli przejdziesz na emeryturę, możesz ponownie podjąć zatrudnienie i dodatkowo zarabiać. Po tym, jak osiągniesz powszechny wiek emerytalny (60 lub 65 lat), bez względu na wysokość Twoich zarobków ZUS nie zmniejszy ani nie zawiesi Twojej emerytury. Otrzymasz ją w pełnej wysokości.

Emeryt, który wykonuje pracę zarobkową i ma w związku z tym płacone składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, może złożyć raz w roku wniosek o ponowne obliczenie emerytury z uwzględnieniem składek zapisanych na swoim koncie w ZUS (i subkoncie, jeśli pobiera okresową emeryturę kapitałową).

ĆWICZENIE – PRAWDA, FAŁSZ

Oceń, które zdanie jest prawdziwe, a które – fałszywe. Postaw X we właściwej kolumnie.

PYTANIA	Prawda	Fałsz
W systemie zdefiniowanej składki wysokość emerytury zależy tylko od wysokości ostatniego wynagrodzenia.		
Dłuższa praca to wyższa emerytura.		
Osoba z niepełnosprawnością nie zawsze jest niezdolna do pracy.		
Osoba jest całkowicie niezdolna do pracy, gdy utraciła zdolność, aby wykonywać pracę zgodną ze swoimi kwalifikacjami.		
Okresami składkowymi nie są m.in. okresy pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego.		
Z rehabilitacji leczniczej może skorzystać osoba, która pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub emeryturę.		

KOMIKS

ZUS
CZEŚĆ, DZIADKU...
CZEŚĆ, WŁAŚNIE DOSTAŁEM EMERYTURĘ...
A JA SIĘ MARTWIĘ O SWOJĄ. CZY ZUS ZAWSZE BĘDZIE WYPŁACAŁ ŚWIADCZENIA?
JASIU, NIE PANIKUJ, ZUS ISTNIEJE JUŻ 90 LAT...
... I JESZCZE NIGDY W HISTORII NIE ZDARZYŁO SIĘ, ŻEBY NIE WYPŁACIŁ ŚWIADCZEŃ...
POCZĄTKI UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH W POLSCE SIĘGAJĄ OKRESU MIĘDZYWOJENNEGO
1919 r.
TRZEBA WPROWADZIĆ UBEZPIECZENIA
JÓZEF PIŁSUDSKI
PREZYDENT IGNACY MOŚCICKI POWOŁUJE DO ŻYCIA ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH
1934 r.
ZUS WYPŁACAŁ ŚWIADCZENIA NAWET PODCZAS HITLEROWSKIEJ OKUPACJI
ZUS
NIEPRZERWANIE DZIAŁAŁ PODCZAS PRZEMIAN USTROJOWYCH
STOCZNIA GDAŃSKA im. LENINA
SOLIDARNOŚĆ
MYŚLAŁEM, ŻE ZUS POWSTAŁ W PRL-U...
TO TY POWSTAŁEŚ W PRL-U...